

РЕЦЕНЗІЯ

доктора філософії в галузі Соціальна робота, доцента,
старшого дослідника зі спеціальності 231 «Соціальна робота»,
доцента кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
УДУ імені Михайла Драгоманова **БІБІК Дар'ї Дмитрівни**
на дисертаційне дослідження **Кос Ольги Іванівни** на тему: «Виховання
гуманістичних цінностей студентів у позааудиторній волонтерській
діяльності», подане на здобуття доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні,
педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами. Виховання гуманістичних цінностей студентської молоді є важливою умовою розвитку громадянського суспільства та духовного відродження нації. Сучасне суспільство потребує молодих людей, здатних до співпереживання, взаємодопомоги, милосердя та поваги до людської гідності. Тому заклади вищої освіти мають створювати умови для формування у студентів системи гуманістичних орієнтацій і ціннісних ставлень. Одним із найефективніших засобів цього процесу виступає позааудиторна волонтерська діяльність, яка забезпечує практичне засвоєння принципів гуманізму, сприяє розвитку емпатії, толерантності, відповідальності та формус готовності до безкорисливого служіння людям.

Позааудиторна волонтерська діяльність надає студентам можливість активно долучатися до соціального життя, брати участь у доброчинних і гуманістично спрямованих ініціативах, що сприяють формуванню у них гуманістичних цінностей, таких як милосердя, емпатія, відповідальність, повага до людської гідності. Участь студентської молоді у волонтерських проєктах виступає не лише способом набуття практичного досвіду та розвитку професійних компетентностей, а й ефективним засобом виховання духовно-моральних якостей особистості, необхідних для майбутньої професійної та громадянської діяльності.

Такий підхід розширює можливості освітнього процесу, поєднуючи навчальні завдання з вихованням ціннісних орієнтацій, збагачує освітньо-професійні програми практичним гуманістичним змістом і сприяє гармонійному розвитку особистості студента. Залучення студентів до позааудиторної волонтерської діяльності має важливе суспільне значення, оскільки виховує активну, чуйнішу, морально зрілу молодь, здатну до безкорисливого служіння людям і зміцнення гуманістичних засад суспільства.

Таким чином, дослідження виховання гуманістичних цінностей студентів у позааудиторній волонтерській діяльності є не лише актуальним, а й стратегічно важливим для підготовки майбутніх фахівців, здатних діяти на засадах гуманізму, емпатії та соціальної відповідальності. Відтак дисертація О.І.Кос присвячена розв'язанню актуальної науково-практичної проблеми визначенню та перевірці дієвості ефективних педагогічних умов виховання

гуманістичних цінностей студентів у процесі позааудиторної волонтерської діяльності в закладах вищої освіти.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри соціальної освіти та соціальної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова і є складовою комплексної проблеми «Психолого-педагогічні засади професійної підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності».

Наголосимо, що представлені в дисертації факти, результати та висновки мають значний потенціал для зміцнення гуманістичного, людського й освітнього капіталу суспільства, сприяючи формуванню морально зрілої, соціально відповідальної особистості та підвищенню конкурентоспроможності майбутніх фахівців.

Викладені у роботі аргументи переконливо свідчать про актуальність і суспільну значущість дисертаційного дослідження О.І.Кос, предметом якого визначено педагогічні умови виховання гуманістичних цінностей студентів у позааудиторній волонтерській діяльності в закладах вищої освіти.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Наукові положення, що містяться у дисертаційному дослідженні є аргументованими та достатньо повно обґрунтовані у змісті дисертації та висновках. До найбільш істотних наукових результатів, що вперше представлено в дисертації О.І. Кос, варто відзначити, що цілісно розкрито проблему виховання гуманістичних цінностей студентів у позааудиторній волонтерській діяльності.

Вперше визначено та теоретично обґрунтовано: поняття «гуманістичні цінності студентів» як сукупність особистісно-моральних понять та якостей, що утворюють смисложиттєву сутність, що визначає ставлення студента до себе, світу та інших людей, що виховується засобами соціально-позитивної суспільно-корисної громадської чи волонтерської діяльності на основі сформованого морального-гуманістичного досвіду.

У дисертації обґрунтовано педагогічні умови формування гуманістичних цінностей студентів (організація освітнього процесу на основі положень діяльнісного підходу до виховання гуманістичних цінностей студентів; організація інтерактивної взаємодії групи студентів у процесі виховання гуманістичних цінностей; участь у формах лікарняної анімації як засіб виховання гуманістичних цінностей студентів-волонтерів; забезпечення педагогічного супроводу та наставництва у вихованні гуманістичних цінностей студентів); визначено критерії та показники (інформаційно-пізнавальний (узагальненні знання про гуманістичні цінності, комплекс розумових операцій і прийомів гуманістичного мислення); мотиваційно-ціннісний (наявність позитивної мотивації у процесі формування гуманістичних цінностей; прийняття гуманістичних цінностей як особистісних); поведінковий (наявність стратегії соціально-схвальної поведінки, що відповідає нормам суспільної моралі та гуманізму; залучення інших до соціально-схвальної поведінки на засадах альтруїзму та милосердя). Надано характеристику рівням вихованості гуманістичних цінностей

студентів: низький (адаптаційний); середній (усвідомлений); достатній (базовий) та високий (еталонний).

Варто зазначити, що у дисертації подальшого розвитку набули зміст, форми та методи соціально-виховної роботи закладу вищої освіти за напрямом формування гуманістичних цінностей студентів.

Дисертація виконана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає точності, логічності, лаконічності, цілісності, завершеності. Аргументовано розкрито положення та результати, що характеризують наукову новизну та виносяться автором на захист. Назва дисертації відповідає її змісту.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у розробці та впровадженні в практику діяльності закладів вищої освіти педагогічних умов, форм та методів лікарняної анімації у позааудиторній волонтерській діяльності як ефективного засобу виховання гуманістичних цінностей студентів.

Особливо вважаємо за необхідне відзначити розроблення та впровадження навчальної дисципліни за вибором «Лікарняна анімація як засіб виховання гуманістичних цінностей студентів», підготовці методичних рекомендацій для викладачів та організаторів соціально-виховної роботи у закладах вищої освіти, педагогів, кураторів (наставників) академічних груп, керівників практик.

Матеріали дослідження можуть бути використані у системі підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, які спеціалізуються на виховній роботі закладів вищої освіти; у практичній діяльності педагогів, кураторів (наставників) академічних груп; у процесі підготовки студентів за освітніми програмами «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю», «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота».

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків, рекомендацій дослідження.

Аналіз змісту дисертації та публікацій О.І.Кос дозволяє зробити висновок про наукову обґрунтованість і достовірність викладених авторкою результатів. Ґрунтовне вивчення джерельної бази дозволило виокремити суперечності, на розв'язання яких було спрямовано чотири завдання дослідження. Найважливіші наукові та практичні результати, отримані здобувачкою, викладено в загальних висновках та повною мірою висвітлено в опублікованих працях. Обґрунтованість наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, підтверджено результатами дослідження, які не викликають сумнівів. Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію та обговорення на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях. Серед переваг дисертаційної роботи можна відзначити її чітку структурованість, логічну узгодженість мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження, а також

наукову новизну та висновки, що демонструють високий рівень наукової обґрунтованості.

Збалансованою є тематика трьох її розділів. Кожен розділ спрямований на вирішення дослідницьких завдань для реалізації мети дослідження, а підсумками є рекомендації та висновки.

Авторкою дослідження здійснено теоретичне обґрунтування сутності виховання гуманістичних цінностей студентів та перевірено дієвість педагогічних умов реалізації даного процесу в позааудиторній волонтерській діяльності.

Викладене вище дає підстави стверджувати, що наукові положення й висновки дисертаційного дослідження О.І.Кос достатньо обґрунтовані.

Наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації та повноти опублікування результатів дисертації.

Дисертація Кос Ольги Іванівни є завершеним науковим дослідженням, у якому автором комплексно досліджено процес виховання гуманістичних цінностей студентів у позааудиторній волонтерській діяльності. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків зумовлюються значним обсягом опрацьованих матеріалів, документів, наукових праць та статей вітчизняних та зарубіжних учених, матеріалів науково-практичних конференцій, матеріалів власних досліджень.

Основні наукові положення дисертаційної роботи висвітлено в 20 публікаціях (із них 17 – одноосібні), зокрема: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 публікація у виданні Web of science, 1 публікація у наукових виданнях іноземних держав, 13 публікацій, які додатково відображають результати дослідження. Аналіз наукових робіт здобувача, що вказані у списку опублікованих праць за темою дисертації, дає можливість стверджувати, що опубліковані роботи повною мірою відображають основні положення та висновки дослідження.

Дискусійні положення та зауваження.

У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення дисертаційної роботи, слід висловити деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Слід зазначити, що подана наукова новизна є послідовною та змістовно узгодженою з метою дослідження. Водночас доцільно чіткіше підкреслити роль позааудиторної волонтерської діяльності як провідного чинника виховання гуманістичних цінностей студентів, оскільки саме цей аспект визначає своєрідність і інноваційність наукового пошуку. Доцільним видається також конкретизувати взаємозв'язок між критеріями та рівнями сформованості гуманістичних цінностей і змістом волонтерської активності студентів. Таке уточнення дозволить посилити теоретичну новизну та виразніше окреслити науковий внесок автора у розвиток педагогічної теорії виховання гуманістичних цінностей.

2. Доцільно уточнити поняття “позааудиторна волонтерська діяльність” у науковій повизні, оскільки воно є концептуально значущим для дослідження. Його чітке визначення як організованої форми добровільної, суспільно корисної активності студентів, що сприяє вихованню гуманістичних цінностей, посилить теоретико-понятійний апарат і підкреслить інноваційність роботи.

3. Одним з важливих здобутків дисертаційної роботи є розроблена «Програма адаптації студента-волонтера до роботи в дитячій клінічній лікарні з пацієнтами», що перебувають на довготривалому лікуванні в рамках проекту Терапія радістю. Проте, на нашу думку, вона б могла набути ще більшої практичної цінності, якби було приділено значну увагу матеріалам, що ілюструють яким чином методи та форми позааудиторної волонтерської діяльності студентів враховувались або не враховувались під час реалізації програми. Такий підхід підтвердив би дієвість запропонованої інноваційної методики позааудиторної волонтерської діяльності як ефективного засобу виховання гуманістичних цінностей.

4. Авторський силабус навчальної дисципліни за вибором «Лікарняна анімація як засіб виховання гуманістичних цінностей студентів» розроблено змістовно, із чітко визначеними метою, завданнями та очікуваними результатами навчання. Разом з тим, доцільно відкоригувати обсяг дисципліни у залікових кредитах, врахувавши те, що зазначено як 4 модулі. Рекомендується також уточнити розподіл годин, передбачивши збільшення частки самостійної роботи студентів відповідно до вимог навчальних планів. Така корекція, зокрема щодо збільшення обсягу самостійної роботи, дозволить узгодити курс зі структурою освітньої програми підготовки майбутніх фахівців у педагогічних закладах вищої освіти. Водночас розширення змісту самостійної роботи студентів з урахуванням особливостей позааудиторної волонтерської діяльності, які визначені в підрозділі 1.2. сприятиме формуванню їхніх практичних умінь, соціальної відповідальності та вихованню гуманістичних цінностей через особистісно значущий досвід допомоги іншим.

5. Бажано в додатках представити методику організації самостійної роботи авторського курсу «Лікарняна анімація як засіб виховання гуманістичних цінностей студентів». Це б додатково підкреслило інноваційність позааудиторної волонтерської діяльності. Доцільно також подати відповідно до силабусу курсу перелік завдань для самостійної роботи, спрямованих на формування гуманістичних цінностей студентів у процесі позааудиторної волонтерської діяльності. Такий підхід підтвердив би дієвість запропонованої інноваційної моделі волонтерської діяльності як ефективного інструменту виховання гуманістичних цінностей.

Усі представлені міркування не мають характеру зауважень, а є роздумами з приводу актуальної проблематики дисертаційної роботи Кос Ольги Іванівни.

Відповідність дисертації вимогам, що пред'являються до дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

Констатуємо, що аналіз дисертації дає всі підстави стверджувати, що дослідження є самостійним, комплексно цілісним, завершеним, має важливе і теоретичне, і практичне значення та заслуговує на увагу. Основні положення дисертаційної роботи опубліковані в наукових періодичних виданнях інших держав, наукових фахових виданнях, оприлюднювалися на науково-практичних конференціях. Дисертаційне дослідження Кос О.І. відповідає обраній темі, розкриває її та підтверджує, що автором вирішено поставлені у роботі завдання. Здобувачем дотримано вимоги академічної доброчесності. Відтак, можна зробити беззаперечний висновок, що дисертація «Виховання гуманістичних цінностей студентів у позааудиторній волонтерській діяльності», за актуальністю, сучасним методологічним рівнем виконання, новизною концептуальних ідей, обґрунтованістю наукових положень і практичним значенням отриманих результатів, повнотою викладу в опублікованих працях відповідає галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Висновок про відповідність кваліфікаційної наукової праці чинним вимогам. Дисертаційна робота Кос Ольги Іванівни «Виховання гуманістичних цінностей студентів у позааудиторній волонтерській діяльності», представлене на здобуття ступеня доктора філософії (PhD) в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки є завершеним, цілісним, самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено важливе наукове завдання, що полягає у теоретичному обґрунтуванні сутності виховання гуманістичних цінностей студентів та перевірці дієвості педагогічних умов реалізації даного процесу в позааудиторній волонтерській діяльності, що має вагомий теоретичний і прикладний значення для розвитку педагогічної науки, та яке за своїм науковим рівнем, практичною цінністю, змістом та оформленням повною мірою відповідає вимогам, що визначені наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації від 12.01.2017 р. № 40 і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого КМУ від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – Кос Ольга Іванівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

доктор філософії в галузі «Соціальна робота», доцент,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Факультету соціології та соціальної політики
УДУ імені Михайла Драгоманова

Дар'я БИБИК
зав. канцелярією Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова
Підпис _____
« 05 » _____ 2025 р.